

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

---

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

Maximumscore 2

- 1 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Kenmerken van de bloeiende huisnijverheid in Lancashire, gunstig voor het ontstaan van de Industriële Revolutie, zijn (twee van de volgende):
- er waren geschoolde arbeidskrachten, die konden spinnen en weven.
  - er waren kooplieden/ondernemers, die voor de afzet van de stoffen / de aanvoer van de grondstoffen zorgden.
  - er golden geen gildenregels.
  - er was kapitaal beschikbaar (via persoonlijke contacten, contacten van de kooplieden/ondernemers).

per juist kenmerk

1

Maximumscore 3

- 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- De enclosure-wetten hielden in dat de aaneengesloten dorpsgronden verkaveld werden tot particuliere landerijen 1
  - Veel kleine boeren konden door de enclosure-wetten het hoofd niet meer boven water houden, waardoor veel van deze boeren beschikbaar kwamen als goedkope arbeidskrachten voor de fabrikanten 2

Maximumscore 2

- 3 Uit het antwoord moet blijken dat het hier gaat om:
- de technologische vernieuwing van de invoering/verbetering van weefmachines in fabrieken 1
  - waarvan het maatschappelijk gevolg is, dat handwevers het moeilijk krijgen / in opstand komen / de weefmachines in de fabrieken stuk gaan slaan / er grote onrust ontstaat 1

Maximumscore 2

- 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- Er is sprake van georganiseerd verzet, want de wevers gaan samen op weg om weefgetouwen stuk te slaan / gaan vergaderen of zij door zullen gaan (wanneer de soldaten aan hen hun brood hebben gegeven en de officieren aan hen vragen af te zien van de actie).
of
Er is sprake van een spontane uitbarsting van verzet, want er lijkt geen duidelijke leider aanwezig te zijn / geen duidelijk van tevoren opgesteld plan te worden gevolgd.

Opmerking

Indien er geen aan de bron ontleend gegeven wordt genoemd, mogen er geen scorepunten worden toegekend.

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 4 5 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (twee van de volgende): -Doordat de industrie immigranten aantrok, groeide de bevolking en was er meer voedsel nodig. -Omdat steeds minder mensen naast hun fabriekswerk tijd hadden voor het verbouwen van hun eigen voedsel, moesten zij meer voedsel kopen. -Omdat steeds meer mensen in de industrie voldoende geld verdienden om voedsel te kunnen kopen, verbouwden zij steeds minder hun eigen voedsel. -Omdat in de arbeiderswijken in de fabriekssteden arbeiders geen eigen tuin hadden, konden zij hun voedsel niet meer zelf verbouwen. per juiste combinatie	<u>2</u>
Maximumscore 2 6 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: De eerste uitvindingen konden in de huisindustrie worden toegepast omdat ze (twee van de volgende): -niet te groot waren en daarom in een (woon)huis konden staan. -grotendeels van hout waren en daardoor gemakkelijk na te maken. -niet door waterkracht of stoomkracht aangedreven werden waardoor ze niet te duur waren. -niet door patenten (die namaak verboden) beschermd waren waardoor ze straffeloos konden worden nagemaakt. -niet te duur waren, waardoor velen ze (op afbetaling) konden aanschaffen. per juiste combinatie van kenmerk en uitleg	<u>1</u>
Maximumscore 4 7 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat: • in bron 2 de leefgewoonten / het drankgebruik van de schoenmaker als oorzaak worden/wordt gezien <u>1</u> • wat zou moeten leiden tot bestrijding van het drankmisbruik / maatregelen tegen de verkoop van alcohol/de openstelling van de kroegen <u>1</u> • in bron 3 de slechte hygiëne/open riolen/de vergiftiging van de atmosfeer als oorzaak wordt gezien <u>1</u> • wat zou moeten leiden tot de aanleg van riolering / het opruimen van de vuilnishopen in de arme wijken <u>1</u>	
Maximumscore 2 8 ☐ Uit het antwoord moet blijken: Door contacten met buitenlandse afzetmarkten lekte Engelse technologie/kennis naar het buitenland waardoor de katoennijverheid in Europa en de Verenigde Staten zich sneller kon ontwikkelen en Lancashire kon 'inhalen' (de 'wet van de remmende voorsprong'). of Door het bewust afhouden van buitenlandse technologische verbeteringen stagneerde de ontwikkeling van de textielindustrie in Lancashire, waardoor de zich voorspoedig ontwikkelende textielindustrie in het buitenland Lancashire kon 'inhalen'.	

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel- scores

Maximumscore 3

- 9 Voorbeeld van een juist antwoord is:

Argumenten vóór plaatsing van de foto zijn (de twee volgende):

- De foto suggereert harmonische/geordende arbeidsverhoudingen
- Op de foto is de centrale plaats van de directie duidelijk te zien

1

1

Een argument tegen plaatsing van de foto is (één van de volgende):

- Op de foto staan fabriekskinderen, tegenstanders van kinderarbeid kunnen daar op wijzen.
- De centrale plaats van de directie/de zichtbare verschillen in kleding maken duidelijk dat er sprake is van een groot verschil tussen arm en rijk/tussen de klassen.

1

Maximumscore 4

- 10 A Uit het antwoord moet blijken dat:

- de afstand tussen werkgevers en werknemers in Bolton kleiner was dan in Manchester
- Op de foto laat de werkgever zich (met zijn kinderen) fotograferen temidden van zijn personeel, wat de indruk wekt dat er geen sprake is van een grote afstand

1

1

B Voorbeeld van een juist antwoord is (één van de volgende):

- Het gaat om één foto, dus mag niet geconcludeerd worden dat deze representatief is voor alle Tilburgse werkgevers.
- Dat Diepen zich laat fotograferen temidden van zijn personeel zegt niets over zijn houding ten opzichte van dat personeel.

2

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 13	
11 □ In een juist antwoord dienen de volgende elementen verwerkt te zijn:	
<i>Vrouwen in de textiel 1750-1830</i>	
<i>A De situatie rond 1750</i>	
• De vrouw spint en de man weeft	<u>1</u>
• De vrouw draagt ook zorg voor het huishouden / er is sprake van een dubbele belasting	<u>1</u>
<i>B De situatie rond 1830</i>	
• De vrouw werkt in een textiel fabriek waar zij nu ook de weefmachine bedient (vroeger mannenwerk), de man is opzichter	<u>1</u>
• De vrouw is hele dagen van huis, overdag heeft ze geen tijd voor het huishouden	<u>1</u>
<i>C Een aanvulling</i>	
• een historisch juiste verandering die een verslechtering van de situatie van de vrouw inhield (de vrouw was hele dagen van huis / ze werkt erg lang in de fabriek / de omgeving is ongezond/onveilig / ze wordt opgejaagd door de opzichter)	<u>1</u>
• een historisch juiste verandering die een verbetering voor de situatie van de vrouw betekende (bijvoorbeeld het bedienen van machines in de fabriek vereiste minder spierkracht / was minder zwaar dan het hele dagen thuis in een bedompte omgeving handwerk verrichten / de vrouw brengt zelf loon in)	<u>1</u>
• een beargumenteerde afweging tussen bovenstaande punten	<u>1</u>
<i>D De nabespreking</i>	
Een juist antwoord bevat de volgende elementen:	
• een juiste uitleg waarom de prent uit 1750 geen juist beeld geeft voor de werkomstandigheden in de huisindustrie (omdat de rommel/het stof / de lange werktijden / de donkere/sombere atmosfeer op deze prent niet zichtbaar is, de prent niet representatief is)	<u>1</u>
• een juiste uitleg waarom de prent uit 1830 een geïdealiseerd beeld van de werkomstandigheden in de fabriek geeft (omdat er ook hier geen beeld gegeven wordt van de rommel/het stof/het lawaai/de lange werktijden in de fabrieken, niet representatief is voor de hele textielproductie)	<u>1</u>
• een beschrijving van een bron uit de periode 1750-1830, met juiste uitleg waarom die geschikter is om een conclusie te trekken	<u>2</u>
• een beschrijving van een andere bron uit de periode 1750-1830, met juiste uitleg waarom die geschikter is om een conclusie te trekken	<u>2</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
<i>Vrouwen in de textiel 1750-1830</i>	
<i>A De situatie rond 1750</i>	
• De man is aan het weven en de vrouw spint	<u>1</u>
• Omdat beiden thuis werken, kan de vrouw voor het huishouden zorgen. Het ziet er gezellig uit er staan planten in de vensterbank en bij het raam hangen twee kooitjes met een zangvogeltje	<u>1</u>
<i>B De situatie rond 1830</i>	
• Het werk van de wever wordt nu in de fabriek verricht door vrouwen. Er is nog een mannelijke opzichter	<u>1</u>
• De vrouw werkt nu in de fabriek. Daardoor heeft zij minder tijd voor het huishouden. Als zij kinderen heeft, moeten anderen op hen letten. Misschien werken die kinderen ook in een fabriek	<u>1</u>
<i>C Een aanvulling</i>	
• Als je beide situaties vergelijkt kun je concluderen dat er tussen 1750 en 1830 een verslechtering optrad voor de vrouw. Zij kon het huishouden niet meer besturen omdat zij hele dagen in de fabriek was. Dat was erg voor haar, omdat men in die tijd dacht dat het de belangrijkste taak was voor vrouwen om thuis te zijn, de kinderen op te voeden en voor de huishouding te zorgen. Tijdens de huisnijverheid kon zij dat nog doen, nu alleen 's avonds laat, als zij uit de fabriek terugkomt	<u>1</u>
• Je kunt het werken in de fabriek een verbetering noemen, omdat de machines ervoor zorgden dat het werk lichter werd. Vrouwen konden het werk van mannen doen, bijvoorbeeld het weven	<u>1</u>
• Maar uiteindelijk vind ik het toch een verslechtering voor de positie van de vrouw, want de meeste vrouwen, die een gezin hadden, hadden meer moeite om hun gezin goed te verzorgen. Zij hadden de inkomsten nodig. Het werk in de fabriek was misschien minder zwaar, maar wel vreselijk eentonig. Je kon niet eens even iets anders doen. Was het eigenlijk wel lichter?	<u>1</u>
<i>D De nabespreking</i>	
• Je kunt zeggen dat bron 5 niet representatief is voor de werkomstandigheden in de huisnijverheid, omdat het gaat om de afbeelding van slechts één wever en zijn vrouw. Het is wel een prent uit de tijd zelf, maar je weet helemaal niet wat de bedoeling van de maker was. Misschien wilde hij laten zien hoe weven en spinnen ging voor een leerboek uit de hogere klassen en beeldt hij het wat te geïdealiseerd af. Je kunt ook niet zien hoelang dit werk achtereen gedaan moest worden. Er is maar één spinster, terwijl de wevers garen van zeven of acht spinsters nodig hadden	<u>1</u>
• Bron 6 is niet representatief omdat het maar om één fabriek gaat. Bovendien weet je ook bij deze bron niet wat de bedoeling van de maker is. Waarschijnlijk was de opdrachtgever de fabrikant. Die was trots op zijn bedrijf, waarin hij zoveel mensen werk gaf. Als de tekenaar kritiek had, zou hij de tekening anders gemaakt hebben	<u>1</u>
• Je zou andere bronnen moeten zoeken. Bijvoorbeeld een bron uit de periode 1750-1830 waarin van een aantal weversgezinnen de inkomsten en uitgaven zijn vastgelegd, in dagboeken bijvoorbeeld	<u>1</u>
• Daarmee zou van een aantal gezinnen bepaald kunnen worden wat hun welvaartspeil is, zonder dat het dan alleen om uitzonderingen gaat	<u>1</u>
• Er kunnen ook jaarverslagen van de gemeenten of de parochies gebruikt worden	<u>1</u>
• Daarmee kan aangetoond worden of en hoeveel weversgezinnen aanspraak maken op steun, en wordt het beeld van de situatie van de vrouwen door meer gegevens ondersteund dan door één afbeelding	<u>1</u>

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel- scores

Dekolonisatie en koude oorlog in Vietnam

Maximumscore 2

- 12 Uit het antwoord moet blijken dat:
- door de traditioneel kritische houding van de Verenigde Staten tegenover het kolonialisme het logisch was geweest dat zij Ho Chi Minh zouden steunen in zijn onafhankelijkheidstrijd tegen de koloniale Fransen 1
  - de Verenigde Staten Frankrijk echter meer zagen als bondgenoot in de Koude Oorlog / Ho Chi Minh als communist meer als vijand 1

Maximumscore 3

- 13 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- A De containmentpolitiek hield in dat:
- de Verenigde Staten ervoor wilden zorgen dat de communistische invloed zich niet verder zou kunnen verspreiden / een dam opwierpen tegen de expansie van het communisme 1
- B Voorbeeld van een juist antwoord is, dat op de conferentie van Genève werd afgesproken dat:
- er een (voorlopige) deling kwam van Noord- en Zuid-Vietnam 1
  - waarmee werd geprobeerd uitbreiding van het communisme vanuit het noorden tegen te gaan (containment) 1
  - of
  - er verkiezingen gehouden zouden worden in heel Vietnam 1
  - die niet doorgingen omdat dit tot een communistische overwinning zou leiden 1

Maximumscore 4

- 14 Uit het antwoord moet blijken dat:
- bron 7 een negatief standpunt over de landhervormingen weergeeft, door deze voor te stellen als wraak van armen op rijken 1
  - Een verklaring hiervoor is, dat deze tekst is geschreven door een lid van een familie die voor de communistische hervormingen tot de bovenlaag behoort / die door de landhervormingen veel land kwijtraakt. Het is begrijpelijk dat deze schrijfster een (te) negatief beeld geeft van de veranderingen 1
  - bron 8 een positief beeld van de landhervormingen geeft, door vast te stellen dat boeren nu een aangenaam leven leiden / er sterk op vooruit zijn gegaan 1
  - Een verklaring hiervoor is, dat deze brief is geschreven door een boerin die er door de landhervormingen op vooruit is gegaan / zich tot Ho Chi Minh richt. Het is begrijpelijk dat deze schrijfster een (te) positief beeld geeft van de veranderingen 1

Maximumscore 4

- 15 Voorbeeld van een juist antwoord is (de twee volgende combinaties):
- De Zuid-Vietnamese boeren werden gedwongen hun oude dorpsgronden te verlaten om naar de versterkte dorpen te verhuizen 1
  - dit betekende voor hen dat het veel moeilijker werd de aan de geboortegrond gebonden voorouderverering in stand te houden 1
  - In de versterkte dorpen werden de boeren streng gecontroleerd op communistische activiteiten 1
  - dit belemmerde hen sterk in hun (bewegings)vrijheid 1

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
16 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat: • het bewind van Khan een autoritair generaalsbewind is (wat geen geloofwaardige bondgenoot vormt voor de verdedigers van westerse democratie/het 'Vrije Westen') • president Johnson moet laten zien dat het bewind van Khan gesteund wordt, omdat hij voor Zuid-Vietnam geen alternatief heeft	<u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
17 ☐ De juiste volgorde is 5, 7, 4, 2, 1, 3, 6.	
<i>Opmerking</i> <i>Voor geen enkele andere dan bovenstaande reeks mogen scorepunten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 3	
18 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: op het gebied van de voedselvoorziening: • Door de bombardementen konden mensen niet langer op het land werken en werd de oogst bemoeilijkt	<u>1</u>
op het gebied van de huisvesting: • Door de bombardementen vluchtten mensen uit hun huizen. Het gevolg was dat mensen naar de steden trokken / ondergronds gingen wonen	<u>1</u>
op het gebied van de werkgelegenheid: • Door de aanhoudende bombardementen konden de boeren niet meer naar hun werk op het land / niet meer naar de markt om hun producten te verkopen, waardoor er werkloosheid ontstond	<u>1</u>
Maximumscore 5	
19 ☐ A Uit het antwoord moet blijken dat: • in My Lai door Amerikaanse soldaten een bloedbad is aangericht	<u>1</u>
B Uit het antwoord moet blijken dat: • in My Lai door Amerikaanse soldaten zware strijd geleverd wordt tegen de Vietcong	<u>1</u>
C Voorbeeld van een juist antwoord is: • Alledrie bronnen zijn primair/afkomstig van ooggetuigen • Bron 11 is een officieel bulletin, uitgegeven door het Amerikaanse leger. Het leger heeft er belang bij dat deze actie wordt voorgesteld als een oorlogshandeling en niet als een beestachtige massamoord. Dit maakt de bron minder betrouwbaar • Bron 10 en bron 12 komen van een ooggetuige, die in persoonlijke brieven zijn hart lucht bij zijn echtgenote / die geen belang heeft bij een afzwakking van de gebeurtenis	<u>1</u> <u>1</u> <u>1</u>
Maximumscore 2	
20 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: De bron is bruikbaar bij het beantwoorden van een vraag naar de manier waarop het Amerikaanse leger informatie geeft over de gebeurtenissen in Vietnam.	

Eindexamen geschiedenis havo 2005-I

havovwo.nl

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 6	
21 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat: <i>bij 1:</i> • Nixon de vijandige kant van de demonstratie benadrukt door de demonstranten af te schilderen als ondoordachte schreeuwers/stenengooiende relschoppers in plaats van politieke tegenstanders (van de Vietnamoorlog)	<u>2</u>
<i>bij 2:</i> • Nixon zich niet als een geloofwaardig president van de Verenigde Staten gedraagt, omdat hij zich provocerend opstelt tegenover de demonstranten / op de motorkap klimt / het 'V-teken' maakt met een voorspelbaar polariserend effect, terwijl de president voor alle Amerikanen aanvaardbaar moet zijn	<u>2</u>
<i>bij 3:</i> • Nixon overtuigd is van de steun van de meerderheid van de Amerikanen, omdat uit de slotzin van zijn conclusie blijkt dat hij verwacht dat de Amerikaanse bevolking het gedrag van de jongeren zal veroordelen als bekend wordt wat er gebeurd is in San José	<u>2</u>
Maximumscore 2	
22 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: Volgens de tekenaar verdient Kissinger de Nobelprijs voor de Vrede niet / is die toekenning een schande, want Kissinger wordt als schijnheilig afgebeeld, wat blijkt uit de tekst in de prent (het interesseert hem niet dat de oorlog verder gaat omdat die uitsluitend Vietnamezen het leven kost).	
Maximumscore 2	
23 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat Noord-Vietnam in 1974 nog in oorlog / Vietnam nog niet herenigd was, waardoor er voor de Noord-Vietnamese regering geen reden bestond de prijs in ontvangst te nemen.	
Maximumscore 2	
24 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat de Vietnam-veteranen in de onthulling van het Vietnam-memorial een erkenning zagen voor hun opoffering voor de natie, waarvoor zij in de Amerikaanse samenleving aanvankelijk niet gewaardeerd werden.	

Bronvermelding

- 1: ontleend aan: Ben Walsh, British social & economic history, London 2002², pag. 75.
- 2: ontleend aan: George Longden, Life and labour in Victorian Macclesfield, Manchester 1986, pag. 15.
- 3: ontleend aan: George Longden, Life and labour in Victorian Macclesfield, Manchester 1986, pag. 17.
- 4: archief Regionaal Historisch Centrum Tilburg.
- 5: Rosemary Rees and Janet Withersby, Victorian Britain & Quarry Bank Mill, a resource book for teachers at key stage 2, Quarry Bank Mill, 1997, pag. 13.
- 6: Geoffrey Timmins, Four centuries of Lancashire cotton, Preston 1996, pag. 25.
- 7: ontleend aan: W.J. Duiker, Ho Chi Minh, New York, 2000, pag. 445.
- 8: ontleend aan: W.J. Duiker, Ho Chi Minh, New York, 2000, pag. 447.
- 9: R. McNamara, In Retrospect, the tragedy and lessons of Vietnam, New York 1995, (foto tussen pagina 110 en 111).
- 10: ontleend aan: James S. Olson, My Lai, a brief history with documents, New York 1998, pag. 27.
- 11: ontleend aan: James S. Olson, My Lai, a brief history with documents, New York 1998, pag. 27.
- 12: ontleend aan: James S. Olson, My Lai, a brief history with documents, New York 1998, pag. 143.
- 13: ontleend aan: R. Nixon, The memoirs of Richard Nixon, New York 1978, pag. 492.
- 14: Propaganda, Politieke tekeningen van Willem, Amsterdam 1979, pag. 76.